

Leger i psykisk helsevern – gjestearbeidere og faglige garantister?

LEDER

MIRIAM KRISTINE SANDVIK

miriam.sandvik@legeforeningen.no

Miriam Kristine Sandvik er ph.d., spesialist i psykiatri og spesialrådgiver ved Seksjon for spesialisthelsetjeneste, kvalitet og pasientsikkerhet i Legeforeningen. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Hvorfor er det så vanskelig å få unge leger til velge psykiatri?

Psykisk helsevern har sterke tverrfaglige tradisjoner og lite hierarkisk struktur. I det somatiske helsevesenet er legens rolle vanligvis klarere, og oppgavene er tydeligere skilt fra andre yrkesgrupper. Nesvåg og Skirbekk publiserer nå i Tidsskriftet en kvalitativ studie der de har dybdeintervjuet syv psykiatere om deres oppfatning av legerollen i psykisk helsevern (1). Svarene deres gir ny innsikt i en ikke helt ny problemstilling, nemlig at psykiaterens rolle er krevende og i endring – sannsynligvis en viktig grunn til at psykiatrien som spesialitet opplever sviktende rekruttering (2).

Studien tyder på at psykiatere ofte føler seg som gjestearbeidere i pasienters behandlingsløp og som faglige garantister i en klinisk hverdag der de selv er lite involvert i mange behandlingsbeslutninger. Tverrfaglig teamarbeid er en økende trend i hele helsevesenet, men hvordan tverrfagligheten innrettes ser ut til å være viktig. Forskning på tverrfaglighet tyder på at for utydelige profesjongrensener kan føre til frustrasjon og være uheldig for effektivitet og kvalitet i arbeidet som utøves (3). Psykiaterne i studien fremhever nettopp at de opplevde sin rolle som utydelig, og at hvem som sitter med det faglige ansvaret har blitt mer uklart etter innføring av enhetlig og profesjonsnøytral ledelse.

«Det å ha 'medansvar' for et stort antall pasienter, dvs. pasienter der andre yrkesgrupper var hovedbehandlere, var knyttet til dårligere trivsel»

De syv psykiaterne arbeider alle i Oslo-området, og selv om kjønn, alder, erfaring og type arbeidsplass varierte, gir dette studien begrenset generaliserbarhet. En undersøkelse i regi av Norsk psykiatrisk forening blant sine medlemmer viste imidlertid tilsvarende funn, blant annet at arbeidsbelastningen med egne pasienter hadde lite å si for trivselen på jobb. Derimot var det å ha «medansvar» for et stort antall pasienter, dvs. pasienter der andre yrkesgrupper var hovedbehandlere, knyttet til dårligere trivsel (4). Årsaken kan være at det er vanskelig å beholde oversikten og følge godt nok opp somatisk og medikamentell behandling hos et stort antall pasienter man kanskje ser én eller noen få ganger i løpet av et behandlingsløp. Dette har Per Vaglum tidligere beskrevet svært treffende i Tidsskriftet i 2014 (2).

Inntil nylig har antallet psykiatere i psykisk helsevern økt betydelig. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at antallet psykiaterårsverk har steget fra 0,17 per 1 000 innbyggere i 2007 til 0,24 per 1 000 innbyggere i 2017 (5). Men de siste årene har det skjedd en endring. Antallet nye spesialister i psykiatri er nå fallende, fra et gjennomsnitt på 85 nye godkjenninger i årene 2014–18 til kun 57 de siste tre årene (6) – uten en tilsvarende endring for andre spesialiteter. Antallet sysselsatte psykiatere i helse- og sosialsektoren flatet ut i 2017, og fra 2020 har det faktisk vært en fallende tendens (5). Selv nøkterne framskrivninger for psykisk helsevern gir ingen indikasjoner på at behovet for leger vil være fallende i årene som kommer (7). Både erfaringer fra kolleger rundt i landet og mer objektive rapporter peker på en betydelig mangel på psykiatere, også i sentrale strøk, og mange ledere forteller at de ikke får fylt ledige stillinger (8). Riksrevisjonen skrev i 2021 at ledige stillinger i psykisk helsevern var en viktig årsak til at man ikke har fulgt den gylne regel om at psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert rusbehandling skal prioriteres sterkere enn somatisk sektor (9).

«Dårlig rekruttering og mangel på kolleger blir fort en negativ og selvforsterkende tendens, noe fastlegekrisen har vist oss så altfor godt»

Nesvåg og Skirbekks studie gir noen mulige forklaringer på hvorfor psykiatrien er blitt en så lite populær spesialitet blant unge leger. Arbeidsundersøkelsen blant medlemmene i Norsk psykiatrisk forening pekte også på en annen mulig årsak: Trivsel på jobb hang tett sammen med faglig fellesskap og muligheten for å drøfte med en erfaren kollega (4). Med innføringen av de distriktskykiatriske sentrene er mange psykiatere smurt tynt utover psykisk helsevern, og det er vanlig med én psykiater per seksjon. Kombinert med en travel hverdag gir dette fragmenterte fagmiljøer som i liten grad gir det som mange leger opplever som givende ved somatiske sykehusavdelinger: et stimulerende faglig fellesskap, der ny forskning og utfordrende problemstillinger løftes og diskuteres og skaper faglig identitet og tilhørighet.

Dårlig rekruttering og mangel på kolleger blir fort en negativ og selvforsterkende tendens, noe fastlegekrisen har vist oss så altfor godt. Hvordan kan vi snu trenden og gjøre psykiatrien til en mer attraktiv spesialitet? Nesvåg og Skirbekk fremhever at det nok er lite hensiktsmessig å kjempe mot samfunnsutviklingen. Psykiaterne må heller ta ansvar for å forme og tydeliggjøre sin rolle som en del av et helsevesen der samarbeid med kolleger på tvers av yrkesgrupper og med pasientene er sentralt.

«Fagutvikling og faglig fellesskap synes å være en nøkkel til suksess»

Flere steder i landet har man gjennomført vellykkede rekrutteringsprosjekter, og fagutvikling og faglig fellesskap synes å være en nøkkel til suksess. Noen steder har man etablert felles veiledningsgrupper for overleger, andre har fått med seg hele fagmiljøet på å endre organisering av utredning og behandling. Spesialiserte team og avdelinger som i tillegg forsker og publiserer studier om behandling, ser ut til å være svært tiltrekkende.

Et stimulerende faglig fellesskap trenger selvsagt ikke bestå av bare leger. Tvert imot, i et optimalt tverrfaglig team lærer man av hverandres unike kompetanse. Men fokus på fagutvikling krever en kultur der spesialistene i psykiatri og psykologi må gå foran og vise vei. Slik kan vi friste unge leger inn i denne spennende og givende spesialiteten.

REFERENCES

1. Nesvåg R, Skirbekk H. Legerollen i psykisk helsevern – en kvalitativ studie. Tidsskr Nor Legeforen 2022; 142. doi: 10.4045/tidsskr.21-0766. [CrossRef]
2. Vaglum P. Psykiaterrollen i krise. Tidsskr Nor Legeforen 2014; 134: 1221. [PubMed][CrossRef]
3. Farchi TS, Dopson S, Ferlie E. Do We Still Need Professional Boundaries? The multiple influences of boundaries on interprofessional collaboration. Organ Stud 2022; 43. doi: 10.1177/01708406221074146. [CrossRef]
4. Lien L, Sandvik M. Fra god rekruttering til alvorlig svikt – utfordringer i psykiatrien. Overlegen nr. 1/2022. <https://overlegen.digital/overlegen/overlegen-1-2022/fra-god-rekruttering-til-alvorlig-svikt-utfordringer-i-psykiatrien/> Lest 20.5.2022.
5. Statistisk sentralbyrå. Psykisk helsevern for voksne. Årsverk, etter utdanning og helseforetak 2008–2020. <https://www.ssb.no/statbank/table/09551/> Lest 20.5.2022.
6. Legeforeningen. Spesialistgodkjenninger 2017–2021. <https://www.legeforeningen.no/contentassets/6eaf250455d7475fa1729ee8db226751/spesialistgodkjenninger-2017-2021.pdf> Lest 20.5.2022.
7. Regjeringen. Ny modell for framskrivninger i psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert rusbehandling. <https://www.regjeringen.no/contentassets/1db8fe4d5b9a46c29673ef5e88fib834/ny-modell-for-framskrivninger-i-psykisk-helsevern-og-tverrfaglig-spesialisert-behandling-for-ruslidelser.pdf> Lest 20.5.2022.
8. Legebarometeret. Rapport nr. 10/2021. <https://www.legeforeningen.no/contentassets/d5740736df064b77b5214261710ea06b/r10-2021-legebarometeret.pdf> Lest 20.5.2022.
9. Riksrevisjonen. Riksrevisjonens undersøkelse av psykiske helsetjenester. Dokument 3:13 (2020–2021). <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2020-2021/psykiske-helsetjenester.pdf> Lest 20.5.2022.

Publisert: 7. juni 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.22.0374

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2023. Lastet ned fra tidsskriftet.no 8. desember 2023.